

Dve slovenistični razpravi v videmski reviji

"Revija za pokrajinske študije" *Metodi e Ricerche*, ki enajsto leto izhaja v Vidmu, je po svoji zasnovi podobna številnim drugim italijanskim regionalnim revijam,¹ poznamo pajih tudi pri nas.² Skupno jim je, da so zasidrane v ožjem okolju in izhajajo enkrat do štirikrat na leto. Navadno so vezane na kakšno kulturno ustanovo (muzej, knjižnico, arhiv), namenjene so objavljanju različnih strokovnih in znanstvenih študij, ki strokovno neoporečno obravnavajo vprašanja, povezana z ožjim pokrajinskim okoljem. V njih prevladuje humanistika, najbolj pogosto zgodovinske vede. V teh revijah se sprošča nemajhna ustvarjalna energija in odkrivajo se najrazličnejša spoznanja o kulturnem patrimoniju pokrajine, številni, tudi zelo ugledni strokovnjaki pa radi izkoristijo to možnost objavljanja, kajti v marsikateri službi morajo nenehno objavljati, če hočejo napredovati oziroma ohraniti mesto. Čeprav imajo te revije za italijanske razmere razmeroma majhne naklade, okrog 1000 izvodov, in njihova odmevnost ni pretirano velika med širšim bralstvom, jih vsekakor ne gre podcenjevati. Ustvarjalci in izobraženci v okolju, ki so mu namenjene, jih skrbno spremljajo, številni izvodi pa romajo tudi v izmenjavo, tako daje

njihov doseg večji, kot si navadno predstavljamo.

Videmska revija *Metodi e Ricerche* (Metode in raziskave) je že večkrat izkazala pozornost tudi Slovincem, gostila je npr. Milka Matičetova, objavila slovenistične prispevke Arnalda Bresana, v letošnji številki paje na ugledno prvo mesto postavila prispevek Mirana Košute o italijanskih prevodih slovenskega leposlovja,³ ki mu sledi razprava Marije Pirjevec o pripovedništvu Borisa Pahorja.⁴

Miran Košuta, ki že vrsto let preučuje slovensko-italijanske literarne odnose,⁵ je tokrat obravnaval predvsem poznavanje slovenske književnosti v Italiji, le bežno in bolj ilustrativno je omenil nesorazmerno večje zanimanje Slovencev za italijansko književnost. Tretjino prispevka sestavlja bibliografija italijanskih prevodov slovenske književnosti,⁶ ki ji je na začetku dodana analiza opažanj, kotjih ponuja bibliografsko gradivo.⁷ Kljub skromnemu naslovu — *Cronistoria bibliografica* — ta "uvod" analizira kronologijo ter zgodovinske okoliščine posameznih prevodov, ki so zajeti v bibliografijo, in tako daleč presega običajne okvire takšnih prispevkov. Pričenja s citatom iz Trinčkovega pisma Levcu, v katerem I. 1885 beneški

¹ Ne da bi hoteli navesti popoln seznam, naj omenimo le nekaj sorodnih periodik, ki izhajajo v obmejnih pokrajinah s Slovenijo: *Archeografe*. Triestino, *Aquileia nostra*, *Arte* in *Friuli*, *Atti dell' Accademia di Scienze, Lettere e Arti di Udine*, *Atti dei Civici Musei di stona ed Arte* in Trieste, *Che fastu?*, *Forum Iulii*, *Il Territorio*, *Memorie storiche forogiue*, *Uesi*, *a S f f i " "* ^{Storia e Quaderni di Storia} i *Antropologia*, *iche*, *Qualestoria*, *Sot la Nape*, *Storia contemporanea* in *Friuli*,

Bolj ali manj sorodne periodike so npr.: *Istrijski razgledi*, *Goriški letnik*, *Bistriški zapiski*, *Škofjeloški razgledi*.

Miran Košuta: "Tanquam non essent". Traduzioni italiane di opere slovene, str. 3-29.

Marija Pirjevec: *La narrativa di Boris Pahor*, str. 30-36.

² S S * í í í T. S ? C ? ? " - B ? ? H ± ' 0 : M " S J n r r . 1 6 M 7 2 = ' . ' k f p - T M v n * ? , Slovensko-italijanski in obratni literarni odnosi, *Jezik in književnost* II 1991, str. 33-52; za Enciklopedijo Slovenije je napisal podgeslo: *Kulturni odnosi - Književnost kot del geselskega članka Italijansko-slovenski odnosi; Enciklopedija Slovenije*, zv. 4., str. 203-205. L. c., str. 21-29.

Cronistoria bibliografica, I. c., str. 5-20.

pesnik in posrednik slovenske kulture Italijanom ugotavlja, da za Italijane slovenski narod "tamquam non essent". Ko v nadaljevanju Miran Košuta omenja stoletno ponavljanje podobnih ocen o poznavanju slovenske književnosti v Italiji tekoče in neobremenjevalno poda historiat problema. Sledi analiza posameznih tokov, ki se tržaškemu literarnemu zgodovinarju razčlenijo na nekaj značilnih period. V prvem obdobju, ki sega nekako do romantike, so predvsem jezikoslovne informacije, sledijo posamezni prevodi poezije in nekaj proznih del začetnikov slovenskega realizma po različnih periodikah. Šele na prehodu iz 19. v 20. stoletje so v italijanskih prevodih ob Prešernu in Gregorčiču dostopni tudi takratni sodobni slovenski avtorji, predstavniki moderne, ki nato ostajajo v središču zanimanja prevajalcev slovenskega leposlovja v italijanščino. Potem ko je 1920. ustanovljena prva italijanska katedra za slovansko filologijo v Padovi, pričenjajo postopoma dozorevati prve generacije italijanskih slavistov, ki se občasno ukvarjajo s slovenistiko. Med vojnama tako narastejo kvantiteta, kvaliteta in širina repertoarja italijanskih prevodov, čeprav ostaja še vedno omejen. Razvoj nato na poseben način zaznamujeta fašizem in italijanska okupacija dobršnega dela Slovenije. V prvih letih po drugi svetovni vojni se z demokratizacijo Republike Italije pojavljajo predvsem antologije, v katere so vključena tudi slovenska dela. Najodmevnejša je vse do današnjih dni *Sempreverde e rosmarino* (Zimzelen in rožmarin), kijeje 1951.

leta pripravil Luigi Salvini. Repertoar ostajabolj ali manj klasičen, pogosto pa se v italijanščino prevajajo tudi slovenska mladinska dela. Vedno boljši politični odnosi med Italijo in Jugoslavijo so pospešili tudi prodiranje slovenskih del v italijanski prostor, čeprav še vedno ne moremo biti zadovoljni z obsegom prevajanja in s poznavanjem slovenske književnosti v Italiji. Zanimivo je, da se pozornost obrača od klasike v novejše slovenske leposlovne tokove, vse izrazitejšo vlogo pa prevzema narodnostno mešana prostor ob državni meji, kjer se navezuje večina medliterarnih stikov.

V razpravi je tržaški literarni zgodovinar in urednik pri založbi Založništvo tržaškega tiska, kije opravila pomembno delo pri posredovanju slovenske književnosti v italijanski prostor, strnil celo vrsto podatkov o enciklopedijah, revijah, posameznikih, ki so prispevali k uveljavljanju slovenskega leposlovja, jih pa ni vključil v bibliografijo, ker bi se podrla njena enotnost. Pri najpomembnejših prevodih in prevajalcih se je ustavil tudi s kratko sodbo o kakovosti posameznih prevodov, v sklepu paje opozoril tudi na nekaj temeljnih vprašanj: kaj se prevaja, kako, kdo, zakaj in koliko. Bibliografija italijanskih prevodov slovenskega leposlovja je glede na prejšnje v marsičem dopolnjena, vendar bi se dala najti še kakšna enota, ki je ostala prezrta,⁸ predvsem paje obžalovati, da ni vključena mladinska književnost. Morda bi bilo tudi dobro, ko bi bile kot antologije obravnavane posebne številke nekaterih revij, ki so v celoti posvečene

Martinoli, Gianni: *Rugiada di memone*; (Rosa spominov); *Cividalce del Friuli, Societa' Cooperativa editrice Dom* 1988,

Messner, Janko: *Kantner Triptychon = Koroški triptih = Trittico carinziano*; vital. prev.: Simona Bartoli-Kucher. Celovec,

Robert - Musil - *Archiv* 1990, 55 str. jool

Pregarc, Aleksij: *Samohodec - Il viandante solitano*; prev.: Jolka Mil*. Ljubljana, Mihelač 1991.

Prešeren, France: *I sonetti della svettura*; (Sonetje nesreče); prev.- Franc Husu. Ljubljana, CZ 1983, 38 str.

Razboršek Maia- /*Pesmi -poesie*/ Prev. Jolka Milič. Arezzo, De Filippis Editore 1988.

Stegu *Vuj am ^ldo gi^ero^* sttoten-a. *Poesie*, (Ko bom ledenel pod zemljo); prev. ur. m kom, Ambrož Koželja.

Vodeb^Rafko^Dove tenl fuggono? *Versione libera dallo slovenocome manoscritto*; (Kam bežijo oblaki?); prev, Rafko

Župani NBroA/SSorAsmiA Pwv SUvano Sau, ur. in kom. Marjan TomSič. *Grafike Zvest Apollonio*. Izola, Galerija Insula 1992, 24 str.

r - ^ r H U ŷŷfane! « § ^ 3

20 10 1968 54-242- Poldini-Debeljuh, Mara: *Rapporti tra la cultura italiana e quel a slovena ne Litorale* 19W-194U i v L i 7TT197^ PetJosRobert- *Prevodi slovenskih leposlovnih del v italijanščino*. Izvestja za šolska leta 1976/79; Trs IgHO str VIO M pS *Opere leuerane slovene nelle raduzioni italiane*, v knjigi *Saggt sulla etteraturaslovena del XVIFAJW A'eAio Tret.ATT* 1983, str. 85-106. Pomembnajetudi tekoča bibliografija, ki jo vsako leto objavljajo delavci Študijske in narodne knjižnice v Trstu v *Jadranskem koledarju*.

slovenski književnosti. Seveda pa se s takšnimi dodatki ne spremenijo bistvene konture usode slovenske literature v Italiji.

Tudi predstavitev pripovedništva Borisa Pahorja, ki gaje prispevala Marija Pirjevec, je rezultat daljšega raziskovalnega procesa; tržaška literarna zgodovinarica in univerzitetna profesorica ga je med drugim posredovala tudi na predavanju v eminentnem tržaškem kulturnem krožku Circolo della Cultura e delle Arti 1991.

V svoji interpretaciji išče predvsem konstante v Pahorjevem pripovedništvu. Odkriti skuša njegovo temeljno eksistencialno temo, ki je najodločnejše zaznamovala pisateljevo izpoved. Kot prevladujoča Pahorjeva tema se najprej pokaže refleksija o svobodi evropskega človeka in še posebej Slovenca v dvajsetem stoletju, kije v skrajno nevarnem položaju, ker hoče biti svoboden. Svoboda pa vključuje vse temeljne človekove pravice, tudi pravico do rabe maternega jezika. Ob analizi teh razsežnosti se odkrivajo druge značilne prvine tega pripovednega opusa. Vprašanje naroda in posameznikova povezanost z njim je nedvomno eden izmed značilnih motivacijskih momentov v pisateljevem ustvarjanju, ki je zasidrano v tržaški svet v času fašizma. Razčlenitev najbolj reprezentativnih del tržaškega pripovednika in publicista avtorico vodi do ugotovitve, da v dobršnem delu svojega leposlovja raziskuje kolektivno in individualno usodo tako, da presega nevarnosti publicistične obravnave zgodovinsko-političnih vprašanj. Posega v moralna vprašanja individualne rasti, s tem da njegov junak navadno prehodi pot od nezavednega v ozaveščeni subjekt. Čeprav se Pahor kot pripovednik veže na dramatične zgodovinske dogodke vzpona fašizma in divjanja druge svetovne vojne, se pogloblja v notranjost človeka in v njegove odgovore na zunanje izzive. Pirjevčeva je pozorna tudi na Pahorjeve vezi s Kocbekom in na vzporednice med njima, pri čemer se naslanja tudi na njuno korespondenco ter na njune dnevnike, kar prinaša nove

razsežnosti v dosedanja preučevanja Pahorjevega opusa.

Nadaljnja analizajo privede do značilnih ugotovitev o strukturi Pahorjevega pripovedništva, ki ostaja znotraj monološkega romana. Njegovi junaki so v sozvočju z avtorjem, radikalnih metafizičnih vprašanj in skrajne negotovosti ob vprašljivosti vrednot ne srečamo, čeprav se ponekod pisatelj dotakne lastnih korenin v najbolj globokih plasteh, kijim vtisne univerzalen pečat in jih obogati z novimi pomeni. Njegovi junaki imajo sposobnost, da presežejo vsakdanjo bedo, upor proti krivični resničnosti paje njihova nujnost.

Razprava se izteče v poglobljeno analizo romana Nekropola, v katerem se humanizem srečuje z ničem, ob čemer se razkrijejo vrednote, kijih ni mogoče poteptati. V povezavi negacije in afirmacije vrednot prerašča delo v novo kvaliteto, ki vsebuje tudi značilnosti dialoškega romana. Pahor se dviga nad pričevalca in opisovalca golih dejstev z različnimi literarnimi sredstvi, tako da mu predvsem z metafORIZACIJO teksta uspe prerasti opis objektivnega dogajanja, nasloni pa se tudi na refleksijo ter na zavezanost pričevalca, ki ne sme molčati o takšnih grozotah, kot se dogajajo v resničnosti taboriščnega uničevanja življenja. Naslonitev na spoznanja poljske literarne vede o književnosti med vojno in okupacijo avtorici omogoča določitev meje med literarnim in neliterarnim tekstom, tako da lahko roman uvrsti med najbolj zgovorna pričevanja o pisateljevi zmaji nad nehumano resničnostjo v "Visokih sferah poezije".

Obe razpravi, ki sta pisani v vsej virtuoznosti, karjo premore italijanščina, presegata svoj osnovni namen, da informirata italijanskega strokovnega bralca o naši književnosti. Uspejima, da premostita naslovnikovo pomanjkljivo poznavanje obravnavanega problema in se sprostita v izvirno analizo, katere rezultatov ne more prezreti niti slovenistika v matici.

Zoltan Jan

Nova Gorica

Filozofska fakulteta v Trstu